

ISBN 978-606-94954-8-3

LA LIMITA REZISTENȚEI UN MARTIROLOGIU ALTERNATIV

Volum editat de
Dragoș Boicu

Ediție îngrijită de
Eduard Dumitrache

Editura Siluana

Făurei, 2020

Redacția: Andrei Roșetti

Corectură: Nicolae Toma Posa, Gabriel Pomană

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
La limita rezistenței : un martirologiu alternativ /
vol. ed.

de Dragoș Boicu. - Făurei : Editura Siluana,
2020

ISBN 978-606-94954-8-3

I. Boicu, Dragoș (ed.)

929

Cuprins

Un fel de prolog 7

Bogdan-Ștefan Cerveaneak

Libertatea în detenție și robia libertății 13

Andrei Vlad Fișcă

Părintele Ioan Iovan: Mărturisitorul dintre
revelație și înșelare, sfințenie și controversă .. 55

Ionuț Stăncel

Suferințele familiei unui mărturisitor..... 104

Nicolae Toma Posa

Ieroschimonahul Nil Dorobanțu,
mărturisitor al Evangheliei lui Hristos
sub prigoana comunistă..... 137

Antonia Mărilă

Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa,
din iadul reeducării în Împărăția libertății ... 175

Claudiu-Ștefan Raicu

Chipul iconic al mărturisitorilor sau
despre „devenirea întru icoană” în perioada
sistemului concentraționar..... 194

Libertatea în detenție și robia libertății

BOGDAN-ȘTEFAN CERVENEAK

*Fericiți cei prizonieri pentru dreptate, că
a lor este Împărăția cerurilor (Mt. 5,10)*

Secolul XX este caracterizat ca fiind cel mai sângeros din istorie. Două războaie ce au dus la moartea a mai mult de 200 de milioane de oameni, ca urmare a – și urmate de – regimurilor totalitare în diferite țări din Europa, și nu numai. Aceste războaie nu au produs doar victime printre cei de pe câmpul de luptă, ci, după cum observă Denis de Rougemont în cartea sa *Iubirea și Occidentul*, toată populația a avut de suferit – au fost distruse orașe și omorâți oameni nevinovați. Ceea ce este cel mai grav însă este faptul că însăși paradigma culturală a lumii s-a schimbat dramatic în urma acestor războaie. În România s-au succedat trei re-

Regimuri politice în acea perioadă, ca în final comuniștii să preia puterea în 1948. Regim fondat pe filosofia marxistă materialist-atelistă, acesta a dus o luptă crâncenă nu doar pentru obținerea stăpânirii pământești, ci mai ales pentru eradicarea credinței în Dumnezeu, înlăturarea Bisericii și a religiei din viața oamenilor. În România, totuși, spre deosebire de Rusia, unde preoții și călugării au fost omorâți în masă, iar bisericile în procent de peste 90% au fost dărâmate sau închise, Biserica a acceptat pactul cu bolșevicii, ceea ce a dus la menținerea bisericilor deschise. Fapt criticat de unii, laudat de alții, realitatea a fost mai complicată. Pentru a putea supraviețui, clerul a trebuit să joace la două capete, cei care nu au acceptat și au rămas intransigenți au luat însă calea pușcăriilor sau au fost omorâți. La fel s-a întâmplat și cu oamenii simpli, cei care s-au împotrivit vehement au fost închiși. Spuma societății interbelice, elita intelectuală, toți oamenii de cultură care nu voiau să se pervertească spiritual și să ovaționeze gratuit realizările comunismului au fost la rândul lor trimiși la închisoare. Cea mai importantă categorie de deținuți a fost cea a studenților, majoritatea făcând parte din *Frățiile de Cruce*, organizație de tineret pe lângă Mișcarea Legionară. În aceste Frății de Cruce se pune accentul pe

construirea unui caracter integru de om credincios, iar nu pe latura politică, dar cu toate acestea elevii și studenții de aici au fost asociați cu legionarii (nici dintre legionari nu toți au fost la fel, dar comuniștii de atunci și cei de acum nu au avut bunăvoința de a face diferența), având parte de cel mai inuman tratament în închisori. Privăți de libertatea exterioară, mulți dintre ei au ajuns să caute, să înțeleagă și să aprecieze mult mai mult libertatea interioară, singura care le rămăsese.

Libertatea este conceptul mult discutat, răstălmăcit, prost înțeles și rău aplicat tot mai mult astăzi. În discuția despre *libertatea* trebuie avută în vedere bogăția de înțelesuri care se naște în minte referitoare la acest cuvânt. Filosofia a încercat dintotdeauna să explice acest concept, dar nu a reușit nicio dată, fie negând-o total, fie afirmând-o prin oximoron sau în forme de exprimare paradoxală. Odată cu Renașterea, *libertatea* a ajuns să însemne autonomia față de morală, față de Biserică și față de tot ceea ce îngreunează manifestarea în voie a patimilor, până atunci încă înfierate de societate și de religie. În societatea modernă, înțelesul libertății s-a dezvoltat pe aceeași linie a permisivității descătuseate, unde a fi liber înseamnă a nu fi pus în situația de a da seama de faptele proprii, de a putea face tot ceea ce vrei fără nicio piedică. De re-

Re marcat este și faptul că despre *libertate* nu s-a vorbit în istorie niciodată așa de mult pe cât s-a vorbit de la Renaștere și până în prezent, Denis de Rougemont observând paradoxul cum că despre libertate vorbești mai mult atunci când nu o ai de fapt. Față de toate aceste înțelesuri, Biserica afirmă cu putere singura libertate adevărată, libertatea față de păcat, libertatea în Hristos. Acest lucru îl exprimă Sfântul Apostol Pavel în cuvinte simple dar adânci în epistolele sale: „Domnul este Duh, și unde este Duhul Domnului, acolo este libertate.” (2 Co 3, 17), sau: „Căci atunci, când erați robi păcatului, erați liberi față de dreptate” (Rm 6, 20), verset care exprimă cel mai bine năzuința actuală a societății moderne, care, în răspăr cu ceea ce învață Sfântul Apostol Pavel, își vinde libertatea plăcerilor. Binomul libertate – robie îl semnaleză și Sfântul Apostol Petru atunci când zice: „Trăiți ca oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al răutății, ci ca robi ai lui Dumnezeu” (1 Ptr 2, 16). Contrar concepției generale, omul nu trăiește pe pământ într-o libertate absolută, are de ales între Dumnezeu și vrăjmașul, o stare neutră neexistând; este liber *de* păcat și rob lui Dumnezeu, sau liber *față de* Dumnezeu și dreptatea Lui, și rob păcatului, pentru că spune iarăși Sfântul Apostol Pavel: „Ei

[cei nedrepți] le făgăduiesc libertatea, fiind ei înșiși robi stricăciunii, fiindcă ceea ce te biruiește, aceea te și stăpânește” (2 Ptr 2, 19).

Libertatea a fost, printre altele, și tema majoră de gândire și de problematizare a tinerilor care au umplut temnițele țării în perioada premergătoare comunismului, dar mai ales sub comunism. În perioada premergătoare a existat o oarecare libertate de mișcare între celule, pentru câteva ore pe zi, aveau voie să citească, să discute între ei, perioadă care s-a dovedit providențială pentru zidirea lor sufletească, pregătindu-se astfel pentru a putea rezista regimului draconic impus de comuniști odată cu instalarea lor la putere. Libertatea, afirmă creștinismul, este un dar al lui Dumnezeu, este componenta esențială a Chipului Său în om și nu poate fi îngrădită în mod absolut de materie. Mulți dintre deținuți s-au frământat mult pentru a ajunge nu doar la o convingere exterioară, morală, a faptului că libertatea exterioară pălește în fața libertății în duh, ci chiar la trăirea profundă a acestei realități, ajungând astfel ei înșiși izvoare de lumină, de putere și de bucurie pentru colegii lor, pentru ca, atunci când va fi nevoie, să-i ridice și să-i îmbărbăteze, după cum spune Sfântului Apostol Pavel: „Căci voi, fraților, ați fost chemați la libertate; numai să nu folosiți libertatea ca prilej

de a sluji trupului, ci slujiți unul altuia prin iubire” (Ga 5,13). Acest lucru îl mărturisește Părintele Iustin Pârnu despre cei care au fost în închisoare încă din 1941 și care s-au dovedit a fi făclii de lumină pentru toți cei care au intrat mai târziu sub regimul comunist: „Din punct de vedere spiritual, închisoarea a fost un noroc pentru noi. Am găsit adunați la un loc atâția oameni duhovnicești cum nu puteam întâlni în libertate. La Aiud, unde am ajuns după proces, prin 1949, și apoi prin alte părți, i-am cunoscut pe cei arestați după 1941, care de acum erau vechi în închisoare. Pentru noi, cei arestați în 1948 și mai târziu, acești deținuți au fost salvatori. Derutați de anchetele lungi și grele din care ieșisem, prin contactul cu ei ne-am limpezit. Ei ne-au făcut să ne dăm seama de sensul creștin al luptei noastre, de faptul că ne aflăm angajați pe un front creștin împotriva fiarei apocaliptice. Ne gândeam și noi că suferim pentru păcatele noastre, dar prin ei ne-am limpezit, ne-am dat seama că am fost chemați de Hristos pe baricade în numele poporului român. Înțelegând aceasta, pentru noi a devenit o bucurie faptul că ne aflăm în închisoare”¹.

¹ Monahul Moise, *Sfântul închisorilor*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2007, p. 52-53.

Ceea ce va constitui partea principală a acestei lucrări – și anume experiențele celor care au trecut prin închisori consemnate de cei care au fost eliberați – este foarte greu și chiar inoportun de *analizat*, ceea ce au trăit ei nu poate fi judecat „la rece” de cei care nu au avut experiența lor. Puțini sunt cei care au trecut prin focul iadului concentraționar fără a fi făcut un cât de mic compromis, mulți au căzut sau au făcut mici concesii crezului lor, dar s-au ridicat imediat, și mai sunt și cei care au căzut foarte jos, pentru că au fost chinuiți, care însă odată ieșiți din *iad*, s-au pocăit și s-au apropiat din nou de Dumnezeu. Cum nici cei care au rămas integri nu îndrăznesc să-i judece pe cei care într-o mai mică sau mai mare măsură au căzut și care, probabil, chiar și lor le-au pricinuit suferințe, știind chinurile prin care au trecut, cu atât mai mult cei care nu au fost acolo și au suferit împreună cu ei nu pot și nu au dreptul să-i judece. Părintele Gheorghe Calciu scrie în introducerea la o carte a lui Dumitru Bacu despre fenomenul Pitești: „Acum citesc la cărțile despre Pitești și ucenicesc la o prefață – orice s-ar scrie despre aceste lucruri este fad pentru noi, cei care am trecut pe acolo –, încercând să explic ceea ce nu se poate explica, ceea ce nici nu trebuie explicat. Și mi-e teamă că fac și eu un pic de literatură,

ca niște intelectuali rasați care cred că literatura salvează un popor care moare de frig și de foame”². Oricâte s-ar zice și s-ar scrie nu pot exprima cu fidelitate ce s-a întâmplat acolo, mărturiile deținuților politici care au supraviețuit vin, totuși, să transmită puțin din trăirea lor, din duhul lor.

Citatele care urmează vor să demonstreze faptul că libertatea interioară, cu greu câștigată în urma unui proces de curățire lăuntrică, este mult superioară libertății exterioare, dată de mișcarea în voie dincolo de zidurile închisorii. Totodată, vor să arate și faptul că unii au preferat mai bine să moară în închisoare decât să iasă afară cu conștiința pătată, că odată ieșiți din închisoare au avut sentimentul trecerii din temnița cea mică într-o temniță mai mare și, în fine, faptul că majoritatea celor care au ieșit au avut nostalgia trăirilor duhovnicești din închisoare, regretând faptul că odată ajunși *liberi* au pierdut acea bucurie de dinainte.

În 1941, odată cu dizolvarea Mișcării Legionare, mulți dintre membrii acesteia, alături de mulți elevi din Frățiile de Cruce, au fost arestați și majoritatea trimiși la Penitenciarul din Aiud. Regimul alimentar a

² Preot Gheorghe Calciu, *Fiți jertfelnici! De la cuvintele către tineri la mărturiile testamentare*, Ed. Christiana, București, 2012, p. 107.

fost aspru acolo, mâncarea fiind puțină, dar aveau o relativă libertate de mișcare – câteva ore pe zi puteau circula între celule –, de asemenea aveau voie să citească. Așa au putut memora Sfânta Scriptură. Aveau primele volume publicate din Filocalie, primite de la Părintele Arsenie Boca. Se citea *Pelerinul rus*, *Urmarea lui Hristos*, Dostoievski, Papini, profesorii universitari țineau cursuri ca la Universitate colegilor deținuți. Într-un cuvânt, singurul lucru bun pe care puteau să-l facă acolo era acela de a se cultiva intelectual și duhovnicește. Meditând despre această perioadă și despre *avantajul* ei, Virgil Maxim mărturisește: „Condiția de claustrare fizică determina procesul eliberării sufletești, spirituale. Celula nu mai era cameră de pedeapsă și tortură a izolării prin care și din care să plângi lumea care chiar ea te-a pervertit, chiar ea te-a hrănit cu lumina falsă a bucuriilor trupești, a egoismului și orgoliului, făcându-te să crezi că în micimea și ignoranța ta ai fi «cineva». Celula era chilia eliberatoare în care intrai ca să te vezi pe dinăuntru, așa cum ești: gol și ticălos, neputincios și slab, îndoielnic și nehotărât, nevrednic în fața lui Dumnezeu de vreun merit, doar vrednic de mila Lui”³.

³ Virgil Maxim, *Imn pentru Crucea purtată*, Ed. Antim, 2002, p. 77.